

גליון מס' 11 / ר"ח טבת התשפ"ב

פִּיסַת מְדְבָר וְהָר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

תוכן העניינים

על הנעשה במסו"ל סוסיא / עמוד 3

"כְּרִים שְׂדֵה" - תנ"ך במדבר ובהר / עמודים 4-5

"מעלה חרס בידו" - הפינה הארכיאולוגית / עמודים 6-7

"שְׂאֵל־קָרוֹם עֵינֵיכֶם..." - הפינה האסטרונומית / עמודים 8-9

מעשה שהיה... היום לפני / עמוד 10-11

"לנוע לנוע" - המלצות חמות לטיול משפחתי / עמוד 12

מה חדש במסו"ל סוסיא?

חודש טוב לכולם!

בשעת כתיבת שורות אלה מתקיים אצלנו, במרכז סיור ולימוד סוסיא, הכנס השנתי הארבעה עשר "הספר והמדבר". הכנס מארח מרצים מגוונים החוקרים נושאים שונים הקשורים לחבל הגיאוגרפי שבו אנו פועלים. תודתנו למכללת הרצוג, קמ"ט ארכיאולוגיה, רשות הטבע והגנים, אוניברסיטת אריאל ורשות העתיקות, שותפינו האקדמיים לכנס. תודה גדולה מגיעה גם למועצה האזורית הר חברון, לחל"פ הר חברון, לתיירות חבל יתיר, לאשכולות ולאגף לתרבות יהודית במשרד החינוך, על סיועם בהפקת כנס מיוחד זה. למעוניינים - הקלטה של הכנס תעלה בקרוב לערוץ היוטיוב שלנו.

הכנס חותם חודש עמוס בפעילויות מגוונות שכלל אירוח משפחות עולים מצרפת, הדרכת משפחות מטיילות ואירוח שלהן בבית ההארכה המתחדש שלנו, טיולי בתי ספר, טיול אימהות ובנות וטיולי חנוכה בהר, ביער יתיר ובמדבר יהודה. את אירועי חנוכה חתמנו בהדלקת נרות חגיגית בבית הכנסת העתיק בסוסיא ובסמוע.

בימים הקרובים יעלה לאוויר אתר האינטרנט החדש שלנו, ובו תמצאו מידע על מתחם האירוח המתחדש, על הפעילויות השונות שלנו ושל תיירנים אחרים בהר חברון ובסביבתו וכן תמצאו המלצות לטיולים באזור.

אם אתם מחפשים פעילות משפחתית מיוחדת, עם לינה או בלעדיה, אתם מוזמני ליצור אתנו קשר ונשמח ליצור יחד אתכם את הפעילות המתאימה במיוחד עבורכם.

אמנם החורף קצת מתמהמה, אבל בכל זאת אנחנו רוצים לאחר חורף טוב ובריא לכולם, ושיביא עלינו הרבה גשמי ברכה!

"כְּרִיחַ שְׁזָה" - תנ"ך במדבר ובהר - אהרון פיינסיבלר

כאפיקים בנגב- על מים במדבר

החורף אומנם איחר מעט מלהגיע, אבל כעת משבא, הביא יחד אתו את השיטפונות אל מחוזותינו.

נחלי המדבר החלו להישטף במים, הגבים והמאגורות מלאו במים והצבע הירוק מתחיל אט אט לכסות את המדבר.

אבל רגע, מהו בכלל שטפון? כיצד הוא נוצר? מהיכן מגיעה העוצמה הגדולה הזו שרבים מאיתנו מכירים אותה בעיקר כהרת אסון?

אם נפתח את התנ"ך נוכל לגלות כי במספר מקורות ותיאורים מספר לנו התנ"ך שטפון מהו. בספר תהילים נוכל לקרוא את דבריו של דוד שהסתובב רבות במדבר ומתאר לנו את עוצמתם של מי השיטפון וכוחם. א לְמַנְצָחַ, לְדָוִד מִזְמוֹר. ב קוֹה קוֹיְתִי ה'; וַיֵּט אֵלַי, וַיִּשְׁמַע שְׁוֹעֵתִי.

ג וַיַּעֲלֵנִי, מִבּוֹר שְׁאוֹן, מִטֵּיט הַיַּיִן: יָקָם עַל-סֵלַע רִגְלִי; כּוֹנֵן אֲשַׁרִּי. (תהילים, מ, א-ג)
דוד שהיה רועה את צאן אביו במדבר יהודה ודאי ידע והכיר היטב את משמעותו ואת רישומו של שטפון על המדבר.

המפרשים על פרק זה התקשו להסביר מהו "בור שאון", דבר המתברר לנו כאשר עומדים אנו מול מפל אדירים השוטף מים בעקבות הגשם ומסביר לנו היטב מהו אותו בור אותו יוצרים המים בתחתית המפל. כמובן, אנו גם נוכל לראות את "טיט היין" שהנחל סוחב איתו ממקום למקום בעוצמתו כי רבה.

עד כה למדנו מתוך דברי דוד את כוחו של השטפון ואת עוצמתו כי רבה. אך על מנת להבין את התהליך של היווצרות שטפון נחזור אל ספר מלכים ב' פרק ג'. בפרק זה אנו פוגשים את מלכי ישראל ויהודה, יהורם ויהושפט, היוצאים להילחם יחד במלך מואב שהפסיק לשלם את מיסיו ליהושפט. אליהם מצטרף גם מלך אדום וכך שלושה צבאות יוצאים למלחמה כנגד מלך מואב, כמובן כל אחד והאינטרס שלו.

הם יורדים למלחמה "דרך מדבר אדום"

הכל טוב ויפה אך כפי שכבר אמר נפוליאון "הצבא צועד על קיבתו" ממש כפי שהיום גדוד טנקים לא יצא לשטח ללא אספקה של דלק, כך גם שלושה צבאות רכובים על סוסים לא יוכלו להתקדם ללא מים, שהם הבסיס לקיומם של הלוחמים הסוסים והבהמות שהובאו למאכל.

אז מה עושים כששלושה צבאות נתקעים במדבר ללא מים?

יהושפט מלך יהודה שואל: יא וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט, הַאִין פֹּה נָבִיא לַה', וְנִדְרָשָׁה אֶת-ה' מֵאוֹתוֹ;

אחד מעבדי מלך ישראל משיב ליהושפט כי אכן, אלישע תלמידו של אליהו נמצא כאן.

יב וַיֹּאמֶר, יְהוֹשָׁפָט, יֵשׁ אוֹתוֹ, דְּבַר-ה';

יהושפט שהיה מלך צדיק, מכיר בכוחו של הנביא ובמשמעותו ויחד עם יהורם מלך ישראל ומלך אדום יורד אל אלישע.

מגיעים שלושת המלכים אל אלישע, יהורם מביע את תרעומתו על כך שה' שולח את שלושת הצבאות על מנת לתיתם ביד מואב.

אלישע שידוע מי הוא יהורם, עונה לו כי ללא זכותו של יהושפט לא היה מתנבא כעת ורק היא שעמדה להם כעת.

הוא מבקש מנגן כדי שיצא מעצבותו ויוכל להתנבאות ומיד מתנבא-

וכך היא נבואת אלישע:

טז וַיֹּאמֶר, כֹּה אָמַר ה': עֲשֵׂה הַנְּחַל הַזֶּה, גְּבִים גְּבִים. יז כִּי-כֹה אָמַר ה', לֹא-תֵרְאוּ רוּחַ וְלֹא-תֵרְאוּ גֶשֶׁם, וְהַנְּחַל הַהוּא, יִמְלֵא מַיִם; וְשִׁתִּיתֶם אֹתָם וּמְקַנִּיכֶם, וּבְהִמְתַּכֶּם.

נבואתו של אלישע עוד ממשיכה, אך חלק זה הוא הרלוונטי לעניין אותו נרצה לברר.

הרי עיקר הבעיה כרגע היא שיש כאן צבא שלם ללא דלק, או במושגים של אז- מים!

אם יתנבא אלישע שירד גשם עליהם, לא רק שלא שזה לא יפתור את הבעיה אלא שיהיה לנו צבא שלם רטוב עד לשד עצמותיו.

אם כן כיצד יגיעו המים?

נמשיך לפסוקים המתארים את התקיימות נבואתו של אלישע-

כ וַיְהִי בַבֹּקֶר כְּעֵלוֹת הַמִּנְחָה, וְהִנֵּה-מַיִם בְּאִים מִדֶּרֶךְ אֲדוֹם; וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ, אֶת-הַמַּיִם.

שלושה צבאות הולכים לישון עייפים וצמאים.
והנה עם זריחת החמה הם קמים ומגלים כי כל הנחל התמלא גבים גבים, מים זורמים! ומסביב אין
טיפת גשם אחת!!
כיצד כל זה קרה?

יש לנו כאן תיאור ברור של התהליך הקורה בעת שטפון.
הצבאות הנלחמים נמצאים במדבר, במקום נמוך בו כמות הגשמים היא קטנה ביותר, למעלה בהרים,
מקום שרמת המשקעים גבוהה יותר וצפיפות העננים גם היא משמעותית יותר מגיעים עננים
הממטירים גשם רב שיפסיק ממש עם הגיעם של העננים אל המדבר הנמוך יותר משמעותית
וצפיפותם והלחץ שיש בין הטיפות בענן ירד כל כך עד שהגשם לא ירד.
והנה עם זריחה, המים שירדו אי שם הרחק במערב זרמו במשך הלילה ומילאו את הגבים כך שעם
עלות השחר יושבים צבאות ישראל ויהודה על גדותיו של נחל זורם, יש דלק! אפשר להמשיך
במלחמה.

ורגע בפשטות, מהו שיטפון- מים רבים שמתקבצים יחד אל ערוץ מרכזי אחד וממש שוטפים אותו.
הקיבוץ של המים הרבים יחד יוצר את העוצמה הכל כך משמעותית שביכולתה להביא את המים
ממרחקים של עשרות קילומטרים.

דבר זה הוא שמאפשר את תיאור המציאות בה על הצבאות המזכרים כלל לא ירד גשם אך המים
הגיעו גם הגיעו.

אבל כמובן עלינו לשאול, מה יקרה ברגע שתיגמר הזרימה, היכן ישארו מים? הרי שנישאר אם אותה
בעיה!

תשובה לכך נוכל למצוא ממש בתחילתה של נבואת אלישע- "עשה הנחל הזה גבים גבים" מהו גב אנו
יכולים ללמוד מנבואתו של ירמיהו המתנבא על העיר ירושלים והוא מתאר כי אנשי ירושלים- באו על-
גבים לא-מצאו מים, שָׁבוּ כְּלִיָּהֶם רִיקִים (יר' יד' ג) אם כן אנו למדים כי הגב הוא מקום כלשהו המוכן
לקבל מים אל תוכו ואנשי ירושלים מוצאים אותו ריקים.

גבים אלה שעליהם מדבר אלישע בנבואתו הם אלה שיאפשרו את שימור המים לטובת הצבאות
הלוחמים גם לאחר שתפסיק זרימת השטפון.

אם כן אנו יכולים לראות כמה מחשבה קיימת בנבואתו של אלישע, לא סתם הוא מתנבא על מילוי
הגבים כך שלא רק שהנחל יזרום, אלא שהמים ישמרו בגבים ויוכלו לשמש את הצבאות לטווח זמן
ארוך יותר.

הפתרון לבעיית המים של הצבאות הוא דווקא בשיטפון הגורם לכך שהמים יגיעו מן הגשם היורד
רחוק ולא מגשם היורד ותופס צבאות שלימים במערומיהם.

ולסיום נחזור לדוד ומזמוריו. בפרק כג בתהילים נוכל לקרוא את תיאורו של דוד לימים שבאים לאחר
ששטפו המים בנחלי המדבר- ב בְּנָאוֹת דָּשָׁא, יִרְבִּיצְנִי; על-מי מְנַחֹת יְנַהֲלִנִי.
בפסוק זה בא לידי ביטוי הנחת הבאה אל המדבר לאחר השאון הרב. המים שנותרו עוד זורמים מעט
בזרזיפים, מתוך האדמה הרוויה כעת במים מתחילים לנבוט שלל זרעים שחיכו רבות למים האלה
שיגיעו והנה לנו נאות הדשא ומי המנוחות שבאו לאחר השאון הרב של השטפון.

גבים בנחל צאלים לאחר שיטפון.
צילום: אהרון פיינסילבר

"מעלה חרס בידו" - הפינה הארכיאולוגית - ד"ר זורון שר-אבי

מה בין חודש טבת לתל לכיש?

בימים אלו נמצאות עבודות החפירה, השימור, ההמחשה וההנגשה של תל לכיש בשיאן, לקראת פתיחתו לביקורי קהל כאתר מוסדר. בימים אלה, כמעט עשרה שבטת תשפ"ב, נתייחס אל אחת העדויות הארכיאולוגיות המעניינות בתל לכיש, הנעלמת כמעט מעיני המבקרים באתר.

בהזדמנות הראשונה שתהיה לכם לבקר באתר, שימו לב למעין עינית שהוצבה לאחורונה ליד מרכז המבקרים. היא מכוונת את המבקר להתבונן בשני שלבים ארכיאולוגיים של שער העיר - שלב הייסוד של השער שמהווה מסד גדול ועצום, והשלב המאוחר שלו, המייצג שער קטן יותר, מעין ננס הרוכב על גבי ענק. בשורות הבאות אנסה לדובב את המשמעות העצומה הנשקפת דרך העינית הקטנה - אז הנה צידה ארכיאולוגית לדרככם אל התל:

תל לכיש הינו אתר רב שכבתי המייצג פרקים נרחבים מן ההיסטוריה של ארץ ישראל, החל משחר ההיסטוריה ועד ימי שיבת ציון. במסגרת קצרה זו נתייחס לשני שלבים בלבד בתולדותיה של העיר הקדומה: זה המכונה בעגה הארכיאולוגית "לכיש שכבה 3" שהתקיימה עד לחורבנה של ממלכת יהודה על ידי סנחריב מלך אשור בימי המלך חזקיהו, וזה המכונה "לכיש שכבה 2". היא העיר אשר שוקמה מחורבן זה שהתרחש בשנת 701 לפסה"נ וחרבה שוב בימי חורבן בית המקדש הראשון

(שנת 586 לפסה"נ). לאלה מכם שלא ממש שולטים בציר הזמן, נאמר במילים אחרות: בשלהי תקופת ממלכת יהודה, חרבה לכיש פעמיים בהפרש של 115 שנה בין חורבן לחורבן: פעם אחת בידי האשורים, וכמה דורות מאוחר יותר, בידי הבבלים במקביל להחרבתם את הבית הראשון.

מסתבר שהעיר ששוקמה אחרי חורבנה הראשון בידי האשורים, היתה מצומקת וכחושה ביחס לעיר שהתקיימה עד אז, ובעצם שני שלבי שער העיר הינם בבואה של העיר כולה. היא השתרעה על שטח קטן בהרבה, והמבנים שהתגלו בה כמו גם חומותיה, היו פשוטים יותר. רק מי שמבחין בעובדה ארכיאולוגית זו, יכול בעצם להבין את דברי ירמיה הנביא בפרק נ', יז: "שֶׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל, אֲרֻזוֹת הַדִּיחוּ; הָרָאשׁוֹן אֶקְלוּ, מֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְזֶה הָאֲחֵרוֹן עֲצְמוֹ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל", או במילים אחרות: עם ישראל הוא כמו כבשה נטרפת: הטורף הראשון היה מלך אשור, ולטורף השני, הבבלי, נותרו רק עצמות (עצמו מלשון עצמות). כיום, עבורנו, חורבן המקדש הראשון בידי הבבלים נחשב לאירוע הטראומטי הגדול ביותר בתקופת המקרא, אך מבט ארכיאולוגי על יהודה כולה, כפי שהיא מיוצגת היטב בתל לכיש, ממחיש שהיקף ועוצמת החורבן וההרס של ממלכת יהודה היה גדול יותר דווקא בימי הכיבוש האשורי. מבחינה זו, ניתן להוסיף רובד נוסף להבנת בת הקול שאמרה לנבוזראדן רב הטבחים "קמח טחון טחנת" (בבלי, סנהדרין, צו:) - לשון אחר - הבבלים התמודדו עם ממלכה מצומקת ומפוררת. ירמיהו שחי בדור חורבן הבית הראשון, יכול היה להביט הן אל המצב בדורו והן אל המצב של דור אבותיו ולהשוות בין חורבן לחורבן.

כמובן יש לזכור שעם כל עוצמתו של הכיבוש האשורי - ירושלים לא חרבה, כמאמר הנביא ישעיה (י, לב) שחוה את הכיבוש האשורי: "עוֹד הַיּוֹם בְּנֵב לַעֲמֵד; וְנִפְף יְדוֹ הַר בֵּית צִיּוֹן, גִּבְעַת יְרוּשָׁלַם", כלומר: החרב האשורית כבר מתנפנת לה מעל ירושלים, הכיבוש הגיע אליה ועדיה לא בא! למרבה הצער - ב"הפוך על הפוך" - הצלתה הפלאית של ירושלים מן הכיבוש האשורי גרמה לדור החורבן 115 שנה מאוחר יותר - לאטום את אוזניו בפני אזהרותיו של הנביא. דור הנכדים שהסתובבו ברחובות ירושלים ערב חורבנה, אלה אשר שמעו מסבא וסבתא כיצד כל המזרח התיכון קרס בפני מסע הכיבוש של סנחריב, האמינו שירושלים לא תיחרב שהרי... עובדה! הנה קרסו כל הממלכות בפני אשור וירושלים

ניצלה בדרך נס, ומכאן שהמקדש כבר לעולם לא יחרב! לך תסביר לצעירים שמקדש אינו תעודת ביטוח נצחית. כל שנותר לירמיהו (פרק ז) הוא לשלוף את "מודל שילה": "כי לכו-נא, אל-מקומי אשר בשילו, אשר שכנתי שמי שם, בראשונה; וראו, את אשר-עשיתי לו, מפני, רעת עמי ישראל". אמור מעתה - מקדש אינו ערובה להצלה אלא המעשים.

לאחרונה נחפר על ידי רשות העתיקות חלקו הדרומי של שער העיר לכיש ואותרה בו שכבת החורבן האשורי הכוללת שרידי עצים מפויחים ואפר רב. לאחר סיור שקיימתי לתלמידי ותלמידותי ולאחר שהסברתי להם את פשרה של שכבת חורבן זו, שאלה אותי אחת התלמידות: "אם שורש חורבנה של ירושלים נעוץ כאן בחורבנה האשורי של לכיש - האוכל לקחת מן האפר הזה ולהביאו לחתני תחת חופתנו בעוד חודש?" [...]

שָׁאוּ - קְרוֹם עֵינֵיכֶם... – הפינה האסטרונומית - יסכה בן הר ועדי בהלול

הפעם - סודו של היום הקצר בשנה

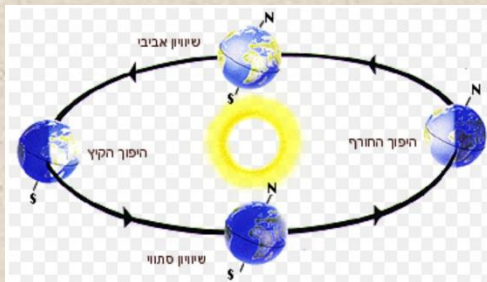
(המאמר מבוסס על שיעורו של הרב יואל בן נון)

"תנו רבנן: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים. עמד וישב ח' ימים בתענית ובתפלה. כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא. הלך ועשה שמונה ימים טובים. לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים. הוא קבעם לשם שמים, והם קבעום לשם עבודת כוכבים" (עבודה זרה, דף ח)

הבריאה חלה בתשרי, תקופה בה יש את יום השוויון בו משך הזמן של היום והלילה זהה. בחלוף שנה האדם הראשון שם לב שבכל יום שעובר השמש שוקעת מוקדם יותר ויותר ואילו הלילה, שעות החושך, מתארך. בימים אלה, סוף חודש כסלו, הירח זורח בשעה מאוחרת מאד והלילות חשוכים וארוכים במיוחד. זה הפחיד את אדם הראשון מאוד, עד כי הבין שכנראה זהו עונש על מעשיו וקבע שמונה ימי תענית. אולם ביום השמיני הוא שם לב שהתהליך מתחיל להתהפך - הימים הולכים ומתארכים והלילות מתקצרים. אדם הראשון שמח שמחה גדולה והבין שיש חוקיות בבריאה, ישנה מחזוריות קבועה ורצופה ועולם כמנהגו נוהג.

בשביל להבין את העניין סביב היום הקצר ביותר בשנה נצטרך להיעזר בגלובוס.

כדור הארץ מסתובב סביב השמש בנטייה של 23.5 מעלות. נטייה זו גורמת לכך שבמשך חצי שנה פונה חצי הכדור הצפוני אל השמש ואילו בחצי השנה השני, פונה הצד הדרומי.

בחצי הכדור שהשמש מאירה עליו בזווית ישרה וממוקדת יהיה קיץ ואילו בחצי השני - שעליו השמש מאירה בזווית קהה, קרן האור מתפזרת על יותר שטח ולכן הקרינה חלשה יותר וישרור בו חורף.

כאשר כדור הארץ ממשיך בסיבוב ההקפה של השמש וקו המשווה נמצא בזווית ישרה אליה, מתרחש המעבר בין הקיץ לחורף.

מצב זה קורה בשני תאריכים בהם אורך היום ואורך הלילה משתווים - יום שוויון הסתיו שחל בספטמבר ויום שוויון האביב שחל במרץ.

בחורף השמש דרומית ונמוכה יותר ולכן המסלול שלה קצר בהרבה ממסלולה בקיץ, מכאן ההבדל באורך שעות האור ביממה.

היום בו השמש היא הדרומית והנמוכה ביותר זהו היום הקצר ביותר בשנה, יום היפוך החורף, היום בו השמש מתחילה להצפין והימים מתחילים להתארך לקראת היום הארוך ביותר בשנה שחל חצי שנה לאחר מכן, ב-21 ביוני, וחוזר חלילה.

עוד שבועיים יחול ה-21 בדצמבר, היום הקצר ביותר בשנה, בו שעות היום מעטות מאוד - 10 שעות אור בלבד.

שפל כזה של אור דורש הפצה של אור בידי האדם. המדרש מתאר שברגע שאדם הראשון הבין שזוהי מחזוריות העולם הוא הפך את ימי התענית לימי חג שנקרא "חג אדם הראשון". חג זה אומץ על ידי הפאגנים - עובדי האלילים - והוא נחלק לשני חגים. האחד הוא "קלנדא" הנחוג שמונה ימים אחרי היום הקצר. השני הוא "סטרנורא" המצוין שמונה ימים לפני היום הקצר. אולי מכאן נגזרת המילה "סטאר".

מסורת פאגנית זו, כמו שלל מסורות פאגניות אחרות, אומצה על ידי הנצרות. הדת הנוצרית כידוע חוגגת בימים אלו את שיא חגם - חג הולדת ישו, חג המולד "הכריסמס", אותו הם חוגגים ב-25 בדצמבר.

אנחנו בתחילתו של חודש טבת ובסיומו של חג החנוכה, אמנם חג זה נחגג בזכות ניצחון החשמונאים על היוונים, אך קשה שלא לראות את ניצחון האור על החושך שמתבטא באופיו של החג, שכולו אור, דווקא בתקופה החשוכה ביותר בשנה, ועיקרו של החג שבכל יום אנו מוסיפים עוד אור דווקא כאשר החושך גובר.

אך דווקא ניתן לראות נקודות אור רבות בתוך החושך.

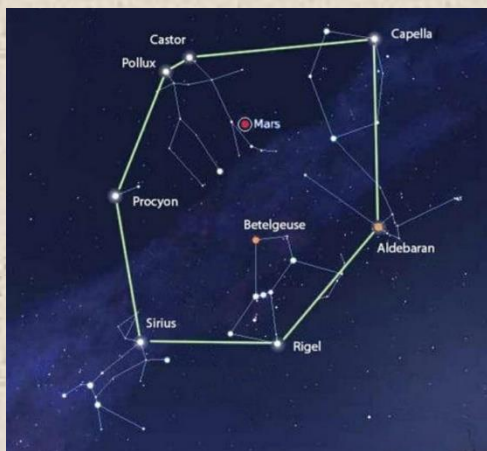
אם נביט לשמיים בתקופה הזאת נראה בצורה ברורה מאוד שמיים רוויי כוכבים ובתוכם - משושה החורף.

בשל סיבובו התמידי של כדור הארץ סביב השמש וסביב עצמו, לכל עונה בשנה ישנה צורת כוכבים בולטת במיוחד אשר זורחת בעונה הייחודית לה.

בחורף נראה את משושה החורף.

אלו שישה כוכבים אשר לכל כוכב יש צורה משל עצמו והם מרכיבים צורה כללית של משושה.

בואו נכיר אותם מקרוב.

הכוכב הראשון במשושה הוא "ריגל" - חלק מקבוצת הצייד - אוריון. (המעוניינים בהרחבה על אוריון מוזמנים לעיין בעלון של חודש כסלו).

הכוכב השני במשושה הוא "סיריוס" - חלק מקבוצת הכלב הגדול - "קאניס מאג'ור", הנזכר פעמים רבות במיתולוגיה המצרית. סיריוס הוא הכוכב הבהיר ביותר בשמי החורף.

הכוכב השלישי במשושה הוא "פרוקיון" - חלק מקבוצת הכלב הקטן.

הכוכב הרביעי במשושה הוא "פולוקס" או "קסטור" - הם חלק מקבוצת מזל תאומים - ג'מיני המשויכים לחודש העברי סיוון.

הכוכב החמישי במשושה הוא "קפלה" - חלק מקבוצת אוריגה והוא נקרא גם בשם העגלון - רועה הכבשים.

הכוכב השישי במשושה הוא "אלדברן" - חלק מקבוצת מזל שור המשויך לחודש העברי אייר.

מוזמנים לצאת ולצפות במלוא הודו והדרו של משושה החורף ושל השמיים, במיוחד בתקופה מיוחדת זו של השנה ולהוסיף עוד ועוד אור לשנה כולה.

מעשה שהיה... היום לפני... - מוריה שריד

"וישם מדברה כעדן" - מה בין יאיר שטרן למדברה של ירושלים וחודש טבת?

אברהם שטרן נולד בי"ח טבת תרס"ח (23.12.1907). הוא גדל בבית יהודי חילוני והיה תלמיד שהתמיד בלימודיו באופן מופתי. בנערותו עלה ארצה והמשיך את לימודיו בגימנסיה העברית בירושלים, ומשם המשיך לאוניברסיטה העברית שבה בלט כתלמיד מצטיין. במהלך הלימודים הצטרף אל ארגון ההגנה, ארגון צבאי של היישוב היהודי, והיה פעיל באזור ירושלים. כאשר ארגון ההגנה התפצל בעקבות מחלוקות והוקם ארגון "ההגנה ב" של ימינו יקרא "אצ"ל" (ארגון צבאי לאומי), אברהם שטרן היה מראשוני המצטרפים. אברהם ששמו המחתרת היה "יאיר" השתתף בקורס הסגנים השני של הארגון ובסיומו הושמע השיר שכתב "חיילים אלמונים", שהיה המנון הארגון ולאחר מכן המנון לח"י.

בשנת 1933 יצא יאיר שטרן ללימודים באיטליה שם כתב את מיטב שיריו שביטאו את מעורבותו במחתרת. הרעיון של קריירה אקדמית קסם לו, אך הוא לא היה יכול לעמוד בצד כאשר ידע שצריך אותו במחתרת. חמישה חודשים לאחר תחילת עבודתו על הדוקטורט, החליט שלא לממש את חלומו האישי, פרש מהלימודים והחל תפקיד מחתרת של רכישת נשק בפולין והעברתו ארצה. הוא היה חבר מרכזי בארגון, הדריך קורס מפקדים ועשה שליחויות לחו"ל.

בזמן מלחמת העולם הראשונה נחתם הסכם בין האצ"ל לבריטים שיפעלו יחדיו נגד הגרמנים. הסכם זה נחתם ללא ידיעתו והסכמתו של כל הדרג הגבוה. מכאן ואילך החל "בלאגן" שלם, שסיומו בפרישה של מתנגדים רבים, בראשם יאיר שטרן והקמת מחתרת בשם לח"י (לוחמי חירות ישראל). לח"י היה אירגון קטן ואחד הרעיונות המרכזיים שלו היה שלא יהיה בארץ ישראל שלטון זר - חירות ישראל בערה בקרבו.

לח"י היה רדוף לא רק ע"י הבריטים אלא גם ע"י אנשי היישוב העברי, שהתנגדו לפעילות ולהתנהלות של הארגון. הבריטים פרסמו את תמונתו של יאיר שטרן והבטיחו פרס של 1000 לירות לכל מי שיעזור בלכידתו. שטרן עבר ממקום למקום אך לבסוף הבריטים עלו על עקבותיו ומצאו אותו בדירתם של טובה ומשה סבוראי.

בכ"ה שבט תש"ב (12.2.1942) הוקף הבית ע"י כוחות בריטיים רבים שמצאו את יאיר שטרן, הוציאו אותו מתוך ארון הבגדים שבו הסתתר ורצחו אותו לאור יום. אשתו, רוני, שהייתה בהריון בזמן זה, ילדה כעבור ארבעה חודשים את בנם שנקרא על שמו (המחתרת) של אביו - יאיר שטרן.

מלבד מאמץ בפעילות מחתרתית יאיר שטרן השקיע את זמנו בעיסוק נוסף - כתיבת שירים. הוא לא היה משורר של שיר אחד ולא עסק בזה כתחביב. הוא היה משורר שכתב מאות טקסטים, שחלקם מוכרים וחלקם פחות. גם בימי האחרונים, כשהסתתר מפני הבריטים, עסק בכתיבה.

אחד המוטיבים החוזרים ונשנים בשיריו הוא המדבר. בתור אדם שנולד באירופה הקרה, חום המדבר והשמש הלוהטת לא היו מוכרים לו. המדבר בשיריו מכונה בשמות רבים כמו ישימון, מולדת, ציה ועוד, כל אלו נותנים מידע על הדור בו הוא חי ועל המקום ממנו הגיע. המדבר בשיריו אינו מוצג רק כנוף הקשה לעיכול אלא כנוף התובע הסתגלות. אין זה גן עדן אלא ארץ חמדת אבות, ארץ קשה, שהמדבר בה קשה עוד יותר. גם אם קשה זו זכות לכתוב בארץ זו, לדעת שרבים חלמו להגיע אליה והדור שלו, דור מפריחי השממה, דור מורדי המדבר, עשה זאת.

חל-טמאָה וְצַלְמֹת בְּעִיר עֵתִיקָה.
קִדְשׁ, טַהַר וְזֹהַר בְּרוֹם.
הַחֲצַר כְּבָאָר בְּמַדְבַּר עֲמֻקָּה,
שָׁמַיִם מִמַּעַל תְּהוֹם.

וְעוֹשֶׂה לְהִטְיֹו לַיִל-סֵתִיו כְּרֵב מַג,
אוֹר-יָרֵחַ פְּרֻכַת-זָהָב,
וְאֵנִי הַשּׁוֹמֵר מִתְהַלֵּךְ אֶט בְּגַג
וְסוֹעֶרֶת נַפְשִׁי אֶלֵי קָרֵב.

מה יטמן בחבו, מה ילד יום-מחר?
האגבר או יוכל לי שטן?
אלהי ועמי! לא אטש המשמר;
בי נשבעת: הריני מוכן.

אמנם שיר זה נכתב שנים רבות לאחר המצור בימי בית ראשון על ירושלים שהחל בי' בטבת, אך חוסר החירות היהודית מהווה מכנה משותף.

כבר בשורות הראשונות "חל-טמאה וצלמנות בעיר עתיקה. קדש, טהר וזהר ברום." העלו בראשי את שלושת האיסורים העיקריים עליהם עברו בימי בית ראשון ובגללם נחרב לבסוף בית המקדש - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. כל אלו כאשר בית המקדש עומד על תילו וחיי הקודש מתקיימים. "החצר כבאר במדבר עמקה", דימוי זה אינו תואם את המציאות. החצר, לב העיר, המקום בו הכל קורה מדומה לבאר הנמצאת במדבר - במקום שומם, יש ניגודיות בדבריו. יאיר שטרן אינו מתאר תמונה הנגלית לעין אלא תמונת מצב פנימית שהיה רוצה שתתקיים. היה לו רצון לחירות, כמו במדבר. החירות לעצמאות יהודית ללא שלטון זר. כך גם אנשי בית ראשון שהיו נצורים ע"י הבבלים, זעקו לחירות וציאה מן החומות.

"מה יטמן בְּחֶבֶן, מה יֵלֵד יוֹם-מֶחֶר?" אנשי בית ראשון לא הכירו חיים ללא מקדש, הם חששו מיום זה וקיוו שלא יגיע לעולם. לצערנו בי"ז בתמוז נפרצו החומות ובט' באב בית המקדש עלה בלהבות וחרב. עשרה בטבת, תחילת המצור על ירושלים. תחילתן של גלויות שעבר עם ישראל. כשיאיר שטרן שואל מה יטמן בְּחֶבֶן, מה יֵלֵד יוֹם-מֶחֶר? הוא נמצא בעיצומה של תחילת הגאולה ופועל להגשמתה

בדור שהגשים את תחייתו של העם היהודי בארץ ישראל.

"לנוע לנוע" - המלצה לטיול משפחתי - ירדן בר שאול

והפעם - כביש 10

טוב, אז... חברים, שמעו איפה טיילנו השבוע! ביום רביעי שעבר, נר שלישי של חנוכה תשפ"ב, התבטלו לכולנו ההדרכות בעקבות מזג אוויר גשום במיוחד. החלטנו שאין מצב שאנחנו נמצאות בסוסיא בימי החנוכה ולא יוצאות לטיול חנוכה שווה במיוחד. רוב הצוות היה בעד לנסוע לראות שיטפונות, אבל יסכה הפצירה וביקשה שוב ושוב שניסע למקום שבעיניה הוא מקסים, יפה ומיוחד במינו, מקום שלא רבות ההזדמנויות לבקר בו. החלטנו שנוותר הפעם על השיטפונות (מה שלאחר מכן התברר כהחלטה נבונה מאוד, כי בסוף התחזיות טעו ולא היו זרימות באותו היום) וניסע בעקבות הסיפורים אל המקום המיוחד הזה, שבשמו הראשוני נקרא "דרך אילתה".

קצת מידע מעניין על צורת בחירת המספרים לכבישים בארץ: כבישי ארצנו מסודרים בסדר מסוים, **כבישי האורך** (כבישי דרום - צפון) הם בעלי מספר זוגי (למשל, כביש 2 - כביש החוף) ו**כבישי הרחב** (כבישי מזרח - מערב) הם בעלי מספר אי-זוגי (למשל כביש 5 - חוצה שומרון).

כבישי אורך מערביים ספרתם הראשונה נמוכה, וככל שהכביש מזרחי יותר - כך עולה מספרו. ובאופן דומה, כבישי רחב דרומיים - ספרתם הראשונה נמוכה, וככל שהכביש צפוני יותר כך עולה מספרו.

שיטת מספור הכבישים אינה מיושמת תמיד לכל פרטיה. אחת הסיבות לכך היא שהכבישים אינם ישרים לחלוטין, אינם בהכרח מקבילים זה לזה ואף אינם מקבילים או מאונכים תמיד לצירי האורך או לצירי הרחב. כדוגמה ניתן להביא את כביש 10, הנע במעין אלכסון על ציר דרום-מזרח - צפון-מערב, בסמוך לגבול עם מצרים; אלכסון כזה מקשה על הקביעה אם מדובר בכביש אורך או בכביש רחב. ממה שלמדנו עד לכאן, אפשר להבין שכביש 10 הוא הכביש המערבי ביותר במדינה, ואחד הכבישים הארוכים במדינת ישראל - הוא נמשך לאורך 182 ק"מ, כמעט לכל אורכו של גבול ישראל עם מצרים, מרצועת עזה בצפון ועד צומת סיירים בדרום.

רוב השנה הכביש סגור למטיילים ומוגדר כשטח צבאי סגור, אך בחנוכה ומועדים נוספים לאורך השנה הוא נפתח, והמטיילים החרוצים (כמונו, למשל, שהגענו עוד לפני שהחיליים התעוררו...) יכולים לחכות בפתח הגבול בשעה 8:00 בבוקר, ולהיכנס למקום שלא תהיו בו כל יום - גבול ישראל-מצרים. בעת כניסתכם לשטח הצבאי הסגור, מומלץ לפתוח את היישומון "עמוד ענן" ולגלות שממש כל כמה מאות מטרים של נסיעה לאורך הכביש, ישנן נקודות עניין שונות ויפות. חמוקי ניצנה, בור הסבחה, תצפיות רבות בכל מיני גבהים ובחלקן הסברים מפורטים על מה נגלה לעינינו בנוף.

מידע על מועדי פתיחת הכביש, ניתן למצוא בקישור: <https://www.negev-tour.co.il/harnegev/road10-2> (המועד הקרוב הוא ביום הקצר בשנה - 21.12 ובשישי שאחריו)

מומלץ להביא:

פק"ל
בגדי החלפה (אם נכנסים לבור הסבחה)
משקפת
מצלמה
בגדים חמים

לאורך כל הדרך - מהצד המצרי עמדות ששומרות על הגבול. מי מאייש אותן?! לא תאמינו - חיילים מצרים שנמצאים שם במקום לשהות בבית הסוהר הצבאי.